

Łódź, 5 lutego 2024 r.

dr hab. Alina Wróbel, prof. UŁ
Wydział Nauk o Wychowaniu
Uniwersytet Łódzki

**Recenzja rozprawy doktorskiej mgr Anny Rudowskiej na temat:
„Priorytety strategiczne w polityce edukacyjnej państw Grupy Wyszehradzkiej.
Pedagogiczne studium porównawcze” (ss. 329)**

**przygotowanej pod naukowym kierunkiem ks. dr. hab. Stanisława Chrobaka, prof. ucz.
oraz promotor pomocniczej dr Aleksandry Kulpy- Puczyńskiej.**

**Recenzja przygotowana na wniosek Rady Dyscypliny Pedagogika Uniwersytetu Kardynała
Stefana Wyszyńskiego w Warszawie**

1. Wstęp

Pani mgr Anna Rudowska przygotowała rozprawę doktorską na temat „Priorytety strategiczne w polityce edukacyjnej państw Grupy Wyszehradzkiej. Pedagogiczne studium porównawcze”, promotorem pracy był ks. dr hab. Stanisław Chrobak, prof. uczelni, a promotorem pomocniczym dr Aleksandra Kulpa-Puczyńska.

Tytuł rozprawy zapowiada projekt badawczy zrealizowany w zakresie komparatystyki pedagogicznej, ale równocześnie osadzony na pograniczu wiedzy pedagogicznej, politologicznej, socjologicznej i studiów międzynarodowych. Badane zagadnienie ma bardzo duży potencjał badawczy oraz interdyscyplinarne konteksty teoretyczne. Biorąc pod uwagę obrany przedmiot badań, pragnę podkreślić oryginalność zainteresowań poznawczych Autorki pracy.

Swoją opinię na temat rozprawy doktorskiej mgr Anny Rudowskiej przedstawię uwzględniając dwie podstawowe perspektywy: perspektywę odnoszącą się do formy dysertacji, czyli jej struktury, języka i zgodności tytułu z treścią pracy oraz perspektywę odnoszącą się do zawartości merytorycznej pracy, która przesądza o ostatecznej konkluzji.

2. Ocena przedłożonej rozprawy

A. Struktura pracy

Recenzując przedłożoną pracę w pierwszej kolejności pragnę zwrócić uwagę na jej strukturę. Praca składa się z wstępu, trzech części, w tym z sześciu rozdziałów, zakończenia

oraz spisu literatury, ilustracji i tabel. Analizując strukturę pracy należy podkreślić, iż jest ona uporządkowana, przejrzysta i osadzona we współczesnej myśli pedagogicznej oraz międzynarodowych dokumentach odnoszących się do rozwoju społeczeństw i znaczenia edukacji (szeroko rozumianej) w tym procesie. Treści i rozważania zamieszczone w poszczególnych rozdziałach dopełniają się wzajemnie, dzięki czemu tok pracy jest logiczny, spójny i odwzorowuje poszukiwania badacze Autorki pracy.

Tytuł recenzowanej dysertacji jest zgodny z jej zawartością, adekwatnie sygnalizuje kontekst w jakim osadzone zostały zrealizowane badania. Jednak podkreślić należy, że na przykład odniesienia dotyczące edukacji na poziomie wyższym są fragmentaryczne i zdawkowe, dlatego proponuję wprowadzić w tytule pracy ograniczenie, określające precyzyjniej zakres przeprowadzonych badań i analiz do polityki oświatowej lub analizy polityki edukacyjnej w zakresie dot. funkcjonowania systemu oświaty. Tym bardziej, że we *Wstępie* mgr Anna Rudowska stwierdza, iż „analiza wspomnianych priorytetów odnosi się do systemu oświatowego, czyli ogółu powiązanych ze sobą placówek i instytucji kształcenia bezpośredniego i pośredniego, umożliwiającego jednostkom zdobywanie formalnego wykształcenia ogólnego i zawodowego”¹.

B. Teoretyczne podstawy badań i ich aplikacja na grunt autorskiego projektu

Biorąc pod uwagę zakres przeprowadzonych badań, treść i formalny status analizowanych dokumentów proponuję, aby na grunt analizowanych treści aplikować wybraną klasyfikację perspektyw badawczych, czy inaczej poziomów analizy: *makro*, *mezo* i *mikro*, Zakładam przy tym, że perspektywa *makro* dotyczyła będzie unijnych dokumentów, *mezo* – Grupy Wyszehradzkiej, jako sieci relacji, a *mikro* to perspektywa danego państwa i jego polityki oświatowej/edukacyjnej. Perspektywa *mezo* oznacza w tym przypadku ten kontekst, który pozwala analizować priorytety strategiczne w polityce edukacyjnej danego państwa jako części całości, jaką jest Grupa Wyszehradzka, czy inaczej to ujmując, poszczególne polityki państwowe badane są na tle struktury, którą tworzą. W tej perspektywie przyjąć można, że struktury implikują strategię, ale równocześnie strategię wpływają na struktury. Dodam, iż powyższą perspektywę badawczą odnaleźć możemy w ujęciach socjologicznych lub ekonomicznych.

---

¹ Recenzowana prac, s. 10.

Analizowane dokumenty zakładały obowiązywanie strategii w perspektywie *makro*, czyli polityki edukacyjnej Unii Europejskiej, elementem umacniającym przyjęte kierunki zmian jest perspektywa Grupy Wyszehradzkiej (dotycząca także współpracy regionalnej między państwami członkowskimi), czyli *mezo*, a priorytety strategiczne wskazane zostały w perspektywie *mikro*, czyli danego państwa. Jak podkreśla mgr Anna Rudowska, „edukacja postrzegana jest w tym kontekście jako obszar polityki publicznej, pełniący rolę służebną wobec gospodarki”².

Główny problem badawczy dotyczy identyfikacji podobieństw i różnic w priorytetach strategicznych polityki edukacyjnej poszczególnych państw Grupy Wyszehradzkiej w perspektywie finansowej 2014-2020. Zapoznając się z treścią pracy pragnę zwrócić uwagę na to, iż kryteria porównania powinny być bardziej dokładnie opisane, a odnosząc się do metodologicznych podstaw przeprowadzonych badań, pozostaję pod wrażeniem liczby metod badawczych, do których odwołała się autorka pracy w zrealizowanym projekcie³.

Część pierwsza pracy dotyczy analiz związanych z kierunkami rozwoju polityki edukacyjnej Unii Europejskiej i ich źródeł, osadzonych m.in. w kontekście międzynarodowych raportów dotyczących celów i znaczenia edukacji w rozwoju społeczeństw po zakończeniu II wojny światowej. Analizy realizowane na tym etapie badań obejmowały następujące dokumenty:

- Raporty *The International Association for the Evaluation of Educational Achievement*;
- Raport Philipa H. Coombsa *The World Educational Crisis – A System’s Analysis*;
- Raport Edgara Faure’a *Uczyć się, aby być* ;
- Raporty Klubu Rzymskiego;
- *Biała Księga Komisji Europejskiej*;
- Raport Jacquesa Delorsa *Edukacja – jest w niej ukryty skarb*;
- Strategia Lizbońska

A także :

- Traktat o Unii Europejskiej;
- Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej;
- Rozporządzenia dotyczące Europejskiego Funduszu Społecznego;

---

² Zob. Recenzowana prac, s. 19.

³ Zob. Recenzowana praca, s. 29-35.

- Strategia EUROPA 2020;
- Projekty przewodnie Strategii EUROPA 2020;
- Wytyczne i zalecenia kierowane do poszczególnych państw członkowskich Unii Europejskiej.

Analizy poprowadzone w powyższym zakresie są bardzo merytoryczne, oparte zostały na przywołaniu treści najważniejszych międzynarodowych dokumentów i odnoszą się w sposób adekwatny do zakresu prowadzonych badań. Zapoznając się z powyższym fragmentem pracy jestem przekonana, że pani mgr Anna Rudowska w sposób bardzo kompetentny panuje nad badanymi treściami, umiejętnie dobiera cytowane fragmenty wybranych raportów i pozycji literatury przedmiotu. Przy czym, pragnę zwrócić uwagę na fakt, iż na stronie numer 80, zapowiedziane zostało przywołanie zaleceń wystosowanych przez Radę Europejską do krajów Grupy Wyszehradzkiej, dotyczących edukacji przedszkolnej, ale nie zamieszczono zapowiedzianych treści.

W wyniku przeprowadzonych analiz przywołane zostały zalecenia formułowane wobec poszczególnych państw Grupy Wyszehradzkiej, wynikające z przyjętych kierunków polityki edukacyjnej Unii Europejskiej, obranej w perspektywie 2014-2020.

Część druga recenzowanej pracy doktorskiej dotyczy analiz realizowanych w nieco innej perspektywie. Część wstępna pracy i część oznaczona numerem I, to analizy prowadzone w perspektywie metateoretycznej i makropolitycznej, w której perspektywa międzynarodowa, a dalej perspektywa Unii Europejskiej, to konteksty podstawowe, czy też fundamentalne dla realizowanego projektu. Część druga pracy obejmuje zakres rozważań odnoszonych do państw Grupy Wyszehradzkiej, jako grupy autonomicznych organizacji społeczeństwa, które są podmiotami prawa międzynarodowego, połączonymi ideą współpracy regionalnej. W tej części pracy, badania dotyczące polityki edukacyjnej poszczególnych państw grupy Wyszehradzkiej, poprzedzone zostały analizą systemu edukacyjnego danego państwa i uwarunkowań jego funkcjonowania, w aspekcie prawno-administracyjnym, demograficzno-społecznym, ekonomicznym, statystycznym oraz politycznym, dotyczącym reform szkolnictwa realizowanych w poszczególnych krajach. Funkcjonowanie poszczególnych systemów edukacji, odniesione zostało głównie do realizacji działalności oświatowej, ujętej w perspektywie ustawowej i statystycznej oraz opisanej w umowach partnerstwa, krajowych programach reform, a także raportach sporządzanych na rzecz poszczególnych agend/instytucji Unii Europejskiej. Powyższe ujęcie ma charakter

dość ogólny i skoncentrowane zostało na wskazaniu tych uwarunkowań i kontekstów, które mają fundamentalne znaczenie dla identyfikowania i formułowania priorytetów polityki edukacyjnej poszczególnych państw, w perspektywie 2014-2020.

Aby wskazać priorytety polityki edukacyjnej przyjęte przez poszczególne kraje grupy Wyszehradzkiej, pani mgr Anna Rudowska dokonała analizy krajowych dokumentów strategicznych poszczególnych państw, tzn. Polski, Republiki Czeskiej, Słowacji i Węgier. Kryterium doboru wyżej wskazanych dokumentów stanowiło to, czy dany dokument dotyczy:

- edukacji;
- uczenia się przez całe życie
- rozwoju zasobów ludzkich;
- cyfryzacji;
- zrównoważonego rozwoju;
- integracji społecznej.

Podkreślić należy, że kryteria doboru badanych tekstów nie zostały precyzyjnie nakreślone i wskazane. Stanowią one dość szerokie ujęcie, pozostają ze sobą w określonej zależności, np. uczenie się przez całe życie i rozwój zasobów ludzkich, ale z perspektywy metodologicznej, nie stanowią wystarczająco precyzyjnego zestawu kryteriów, fundamentalnych dla doboru tekstów.

W odniesieniu do polskiej polityki edukacyjnej zbadane zostały następujące dokumenty:

- *Strategia rozwoju kapitału ludzkiego 2020;*
- *Strategia rozwoju kapitału społecznego 2020;*
- *Perspektywa uczenia się przez całe życie;*
- *Strategia zrównoważonego rozwoju Polski do roku 2025;*
- *Strategia rozwoju kraju 2020.*

Treść powyższych dokumentów została odniesiona do zmian postulowanych na etapie edukacji przedszkolnej, w kształceniu ogólnym i zawodowym oraz uwarunkowań związanych z podnoszeniem jakości kształcenia, np. po przez „doskonalenie metod nauczania”⁴ oraz wyrównywanie szans edukacyjnych na wszystkich etapach kształcenia.

---

⁴ Recenzowana praca, s. 147.

W odniesieniu do czeskiej polityki edukacyjnej analizie podano treść następujących dokumentów:

- *Strategia polityki edukacyjnej Republiki Czeskiej do 2020;*
- *Koncepcja wsparcia młodzieży na lata 2014-2020;*
- *Strategia edukacji cyfrowej do 2020 roku;*
- *Strategia edukacji na rzecz zrównoważonego rozwoju Republiki Czeskiej (2008-2015);*
- *Strategia integracji społecznej 2014-2020;*
- *Krajowy plan stworzenia równych szans dla osób niepełnosprawnych na lata 2010-2014.*

Przeprowadzone analizy zostały odniesione do następujących priorytetów polityki edukacyjnej Republiki Czeskiej:

- rozwoju społeczeństwa obywatelskiego;
- zmniejszania nierówności w edukacji;
- poprawy jakości kształcenia w różnych formach, realizowanych przez całe życie;
- edukacji na rzecz zrównoważonego rozwoju;

Realizację powyższych priorytetów powiązano ze zmianami dziejącymi się w zakresie edukacji przedszkolnej, kształcenia ogólnego, a także kształcenia zawodowego. Autorka pracy zwróciła uwagę także na to, iż w analizowanej perspektywie temporalnej, w strategii polityki edukacyjnej Republiki Czeskiej, szczególną wagę przywiązywano do kwalifikacji, kompetencji a dalej jakości pracy nauczycieli, jako warunku wysokiej jakości kształcenia i rozwoju przedszkolaków, uczniów i studentów. Stąd w dokumentacji prezentującej powyższą strategię zawarto fundamentalne wskazania dotyczące standardów kształcenia nauczycieli oraz doskonalenia ich umiejętności i rozwoju zawodowego. Dlatego też pojawiła się potrzeba zmiany standardów umiejętności i kompetencji nauczycieli, np. w zakresie kompetencji cyfrowych. Powyższe cele połączone zostały z zasadą odpowiedzialnego zarządzania systemem edukacji, na wszystkich jego poziomach. Temu miała także służyć koordynacja polityki edukacyjnej. W tej części recenzowanej pracy, budzi moją wątpliwość zastosowanie na stronie numer 162, sformułowania „(...) **przygotowanie metodologiczne pedagogów w szkołach do pracy z dziećmi wykluczonymi społecznie**”. Rodzi się pytanie, czy nie powinno to być przygotowanie metodyczne, być może to tylko *lapsus* wynikający z tłumaczenia z języka

obcego. Jednak w terminologii funkcjonującej we współczesnej myśli pedagogicznej, odróżniamy przygotowanie metodologiczne od przygotowania metodycznego.

W celu zidentyfikowania priorytetów polityki edukacyjnej Słowacji, analizie podano treść następujących dokumentów:

- *Strategia uczenia się przez całe życie 2011;*
- *Strategia Republiki Słowackiej na rzecz młodzieży na lata 2014-2020;*
- *Koncepcja informatyzacji i digitalizacji sektora edukacji w perspektywie do 2020r.;*
- *Narodowa strategia zrównoważonego rozwoju;*
- *Narodowa strategia edukacji globalnej na lata 2012-2016;*
- *Strategia Republiki Słowackiej na rzecz integracji Romów do 2020 roku;*
- *Krajowy program rozwoju warunków życia osób niepełnosprawnych na lata 2014-2020.*

Na drodze analizy powyższych dokumentów pani mgr Anna Rudowska stwierdza, iż fundamentalnym celem przyjętych strategii było przygotowanie obywateli Słowacji do funkcjonowania w demokratycznym społeczeństwie, do aktywności społecznej, umiejętnego dostosowywania się do zmieniającego się środowiska pracy i wykorzystywania swojego twórczego potencjału⁵. Powyższym celom służyć miało inwestowanie w rozwój młodzieży, informatyzacja i digitalizacja oraz związany z tymi procesami rozwój zasobów ludzkich. Przy czym edukację postrzegano jako kluczowy czynnik zrównoważonego rozwoju. Warunkami osiągnięcia powyższych celów miały być: pozyskiwanie umiejętności korzystania z informacji i krytyczne myślenie, kompetencje komunikacyjne, a w dłuższej perspektywie, umiejętność rozwiązywania problemów społeczno-ekonomicznych i kulturowych. Przykładami powyższych problemów były: poprawa integracji społecznej oraz status Społeczności Romskiej. W powyższej perspektywie postulowano następujące działania, które miały służyć przyjętej strategii:

- rozbudowa sieci placówek przedszkolnych;
- dodatkowe programy edukacyjne skierowane do Społeczności Romskiej;
- wyrównywanie szans edukacyjnych;

---

⁵ Zob. recenzowana praca, s. 164.

- podnoszenie poziomu kompetencji kluczowych (w tym: kreatywności i przedsiębiorczości, kompetencji społecznych oraz obywatelskich);
- podnoszenie jakości systemu szkolnictwa;
- zmiany w zakresie finansowania edukacji.

W systemie edukacji powyższe cele zostały odniesione do zmian postulowanych w zakresie edukacji przedszkolnej, kształcenia ogólnego i zawodowego. Podkreślić należy, iż w procesie wprowadzania powyższych zmian, ważną rolę przypisano (obok instytucji systemu edukacji) organizacjom pozarządowym, fundacjom i stowarzyszeniom.

Badania dotyczące priorytetów polityki edukacyjnej Węgier oparto na analizie następujących dokumentów:

- *Strategia rozwoju edukacji publicznej;*
- *Ramowa strategia uczenia się przez całe życie na lata 2014-2020;*
- *Średniookresowa strategia przeciwdziałania przedwczesnemu kończeniu nauki;*
- *Narodowa strategia na rzecz młodzieży 2009-2024;*
- *Narodowa ramowa strategia zrównoważonego rozwoju 2012-2024.*

Analiza powyższych dokumentów pozwoliła Autorce pracy wskazać, iż węgierska polityka edukacyjna, nakreślona na lata 2014-2020, skoncentrowana została na:

- podnoszeniu poziomu umiejętności;
- ograniczaniu zjawiska przedwczesnego kończenia nauki;
- podnoszeniu jakości edukacji;
- rozwijaniu kreatywności, innowacyjności i przedsiębiorczości;
- upowszechnianiu modelu kształcenia przez całe życie i znaczenia edukacji publicznej w tym procesie;
- kształtowaniu postaw demokratycznych;
- przeciwdziałaniu wykluczeniu społecznemu i nierównościom społecznym (także w zakresie dostępu do edukacji).

Analogicznie do trzech powyżej przywołanych polityk krajowych, także strategia polityki edukacyjnej Węgier została odniesiona do edukacji przedszkolnej, kształcenia ogólnego i zawodowego. Na skutek przeprowadzonych analiz, w recenzowanej pracy wskazano następujące priorytetowe działania, postulowane w dokumentach dot. węgierskiej polityki edukacyjnej:

- upowszechnianie edukacji przedszkolnej i zwiększanie liczby miejsc w placówkach przedszkolnych;
- poprawa jakości edukacji wczesnoszkolnej, w tym rozwój infrastruktury;
- rozwój kompetencji kadry pedagogicznej i upowszechnianie dobrych praktyk;
- nauka języków obcych i rozwój kompetencji informatycznych;
- likwidacja praktyk segregacyjnych w systemie edukacji;
- wyrównywanie szans edukacyjnych;
- wdrażanie programów profilaktycznych i zapobiegających przedwczesnemu kończeniu nauki;
- włączanie partnerów społecznych, przedsiębiorców i inwestorów w działanie systemu edukacji.

Wśród priorytetów węgierskiej polityki edukacyjnej wskazano także podnoszenie jakości zarządzania systemem edukacji oraz odnowę kultury pedagogicznej i związanych z nią kwalifikacji oraz kompetencji pedagogów.

Kolejny podrozdział pracy pod tytułem „Operacjonalizacja zamierzeń strategicznych w krajowych programach operacyjnych”, dotyczy analizy programów pozwalających na korzystanie z funduszy unijnych, przeznaczanych na realizację krajowych priorytetów polityki edukacyjnej. Jeśli przyjmiemy, że operacjonalizacja oznacza wyprowadzanie celów działania (operacyjnych) z celów strategicznych oraz ich rzeczywiste wdrażanie, to treść powyższego rozdziału zawiera opisy działań realizowanych w ramach poszczególnych programów, stworzonych na potrzeby państw Grupy Wyszehradzkiej.

Ostatnia, trzecia część pracy (rozdziały numer 5 i 6) stanowi kwintesencję zrealizowanego projektu badawczego i zawiera opis wyników studium porównawczego. Analizę porównawczą zrealizowano odnosząc się do dwóch kategorii pojęciowych:

- **priorytety strategiczne** wspólne dla państw Grupy Wyszehradzkiej, czyli edukacja włączająca, integracyjność edukacji/desegregacja w edukacji, nauczanie ze znakiem jakości, wyrównywanie szans edukacyjnych, rozwijanie kompetencji i umiejętności uczniów, a także, w przypadku węgierskiej polityki edukacyjnej, przeciwdziałanie przedwczesnemu porzucaniu nauki;
- **priorytety operacyjne**, inaczej środki do osiągnięcia celów strategicznych, czyli dostępność edukacji przedszkolnej, kształcenie nauczycieli, kształcenie zawodowe -

współpraca z partnerami, wzmocnienie zarządzania strategicznego oraz poprawa jakości infrastruktury.

Obie grupy priorytetów zostały odniesione do kształcenia przedszkolnego, ogólnego i zawodowego. Powyższy wykaz i nazwy priorytetów przytaczam za Autorką recenzowanej rozprawy, mam jednak uwagę dotyczącą tego, iż zastosowana nomenklatura nie odpowiada w pełni zasobom pojęciowym funkcjonującym we współczesnej myśli pedagogicznej, na przykład edukacja przedszkolna a kształcenie przedszkolne, czy też nauczanie ze znakiem jakości a jakość kształcenia⁶ lub kształcenie kompetencji kluczowych a rozwijanie kompetencji⁷, czy też kształtowanie kompetencji kluczowych? Zapoznając się z treścią poszczególnych rozdziałów pragnę zwrócić uwagę na podstawowe pojęcia pedagogiczne, do jakich odwołuje się mgr Anna Rudowska. W dość swobodny sposób zastosowano w pracy takie pojęcia jak edukacja, kształcenie, nauczanie, uczenie się. Biorąc pod uwagę konteksty, ale także sformułowania w jakich pojawiają się te pojęcia, uważam, iż wyjaśnienia wymagają zależności w jakich te pojęcia pozostają oraz ich zakresy znaczeniowe. To, że w przywoływanych dokumentach istnieje dowolność w posługiwaniu się podstawowymi pojęciami pedagogicznymi, nie zwalnia Doktorantki ze świadomego, zgodnego ze współczesną wiedzą pedagogiczną, ich stosowania, np. kształcenie przedszkolne⁸ lub nauczyciele-koordynatorzy Technologii Informacyjnych i Komunikacyjnych w szkołach (metodologowie)⁹.

Podkreślić należy, że autorka pracy szczególną uwagę zwróciła na środki pozyskiwane z Unii Europejskiej i ich znaczenie dla realizowanych zmian w zakresie polityki edukacyjnej, a także na efektywność wydatkowania środków.

C. Zrealizowane badania i ich efekty

Zapoznając się z treścią rozdziałów odnoszących się do zrealizowanych badań pragnę podkreślić, iż mgr Anna Rudowska zidentyfikowała podobieństwa i różnice w priorytetach strategicznych polityki edukacyjnej poszczególnych państw Grupy Wyszehradzkiej, zarysowała także wyzwania polityki edukacyjnej postulowane na lata 2021-2027.

---

⁶ Recenzowana praca, s. 233-235.

⁷ Recenzowana praca, s. 244.

⁸ Recenzowana praca, s. 136.

⁹ Recenzowana praca. s. 286.

W kontekście poznawczym pragnę zwrócić uwagę na fakt, iż w recenzowanej pracy brak odniesień, czy też rozważań dotyczących uspołecznienia procesów edukacyjnych, edukacji innowacyjnej i alternatywnej, a przecież tego typu praktyka edukacyjna, co prawda niszowa, ale jednak, wyznacza trendy zmiany edukacyjnej, a tego typu instytucje edukacyjne funkcjonują w państwach Grupy Wyszehradzkiej. W recenzowanej pracy przywołano priorytety dotyczące innowacji i nauczania eksperymentalnego, czy też innowacyjnych metod nauczania¹⁰ a także doskonalenia nauczycieli, brak jest jednak odniesień do funkcjonowania edukacji alternatywnej, jako tego typu działania edukacyjnego, które jest liderem w zakresie innowatyki edukacyjnej i stanowi przykład dziejowych zmian jakie powinny zaistnieć w myśleniu pedagogicznym i praktyce edukacyjnej¹¹. Nie chodzi w tym przypadku o badanie alternatywnej praktyki edukacyjnej, ale o wskazanie, czy i w jakim zakresie takie inspiracje pojawiają się w badanych dokumentach?

D. Język recenzowanej pracy i uwagi edytorskie

Tok narracji jest bardzo płynny a język recenzowanej pracy doktorskiej spełnia standardy obowiązujące na tym etapie rozwoju naukowo-badawczego. Wywód jest logiczny i uporządkowany, z recenzenckiego obowiązku zwrócić jednak uwagę na drobne literówki oraz pojedyncze braki danych (np. brak numeru strony w przypisach numer: 643, 645-656, 660-663, 665-671, 676-689, 692-699, 701-709, 711-735, 737-745, 766-785,). Proponuję także, aby krótkie stwierdzenia porządkujące tok narracji zostały przeformułowane i przeniesione do przypisów dolnych, np. stwierdzenie „Rozwinięcie tematu kształcenia czeskich nauczycieli – w rozdziale 6”¹².

E. Cytowana literatura

Literatura, do której odwołała się autorka recenzowanej pracy jest bogata, ma charakter interdyscyplinarny, stanowi interesujący wykaz źródeł. Na uwagę zasługuje fakt, iż doktorantka odwołała się także do licznych tekstów obcojęzycznych, pozostających głównie w dostępie elektronicznym.

---

¹⁰ Recenzowana praca, s. 272-273.

¹¹ Por. Publikacje B. Śliwerskiego i prace zbiorowe publikowane pod redakcją B. Śliwerskiego, dotyczące teorii i praktyki edukacji alternatywnej oraz demokratycznej.

¹² Recenzowana praca, s. 237.

Konkluzja

Recenzowana dysertacja doktorska dotyczy oryginalnej tematyki, w której zaprezentowano efekty badań zrealizowanych w zakresie komparatystyki pedagogicznej, osadzonych równocześnie na pograniczu wiedzy pedagogicznej, politologicznej, socjologicznej i studiów międzynarodowych. Oryginalne walory pracy dotyczą jej struktury, zrealizowanego projektu badawczego, a także treści stanowiących wyniki studium porównawczego.

Biorąc pod uwagę warunki i wymagania określone w Ustawie z dnia 20 lipca 2018r. *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce* (t. j. Dz. U. z 2023 r., poz. 742), a dalej jakoś zrealizowanego projektu badawczego oraz rozważania i opracowania zawarte w recenzowanej rozprawie, stwierdzam, że przedstawiona do oceny praca doktorska mgr Anny Rudowskiej zatytułowana „Priorytety strategiczne w polityce edukacyjnej państw Grupy Wyszehradzkiej. Pedagogiczne studium porównawcze” spełnia kryteria stawiane tego typu pracom i wnioskuje do Rady Dyscypliny Pedagogika Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie o dopuszczenie autorki pracy do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

Arbuda